

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми зумовлена процесами становлення демократичної політичної культури в Україні. Мета – дослідження особливостей, проблеми становлення політичної культури в Україні. Визначення її структури і основних елементів. Об'єктом дослідження виступає: політична культура в Україні та її взаємозв'язок з державою. Предметом дослідження є чинники які впливають на формування політичної культури українського суспільства. Завдання дослідження полягають в тому щоб: отримати чітке розуміння характеру та функцій політичної культури; розкрити структуру політичної культури та її роль у формуванні демократичного суспільства; проаналізувати сучасні складові політичної культури в Україні, а також її відмінність з європейськими стандартами.

Термін «політична культура» був упроваджений в науковий обіг у XVIII ст. німецьким філософом Іоганом Готфрідом Гердером. З того часу він у різних інтерпретаціях використовується багатьма політичними мислителями. Опрацьовуючи теорію політичних систем, представники біхевіоральної школи першими підкреслили, що політичні системи відрізняються одна від одної не тільки правовими нормами та інституційною структурою, але й культурою. Основні концептуальні уявлення про політичну культуру було розроблено у працях таких зарубіжних теоретиків як Г. Алмонд, Е. Баталов, С. Верба, Д. Девайн, С. Ліпсет, Г. Пауелл, У. Розенбаум, Р. Такер, С. Уайт та ін [1, с.108-114].

Нові реалії, які постали перед людством на рубежі тисячоліть, важко оцінити однозначно. З одного боку, надзвичайні технічні досягнення, разючі здобутки інформаційної телекомунікаційної революції, з іншого, сплеск агресії у світових війнах, страшний руйнівний потенціал. Майбутнє планети й саме існування на ній життя великою мірою залежить від зрілості масової свідомості й політичної культури та поведінки суспільства. Політична культура – частина загальної культури, яка формується і виявляється протягом історії народу в політичному житті. Поняття «політична культура» виступає як продукт історичного досвіду суспільства, індикатор його цивілізованості, інструмент узгодження інтересів влади й суспільства [2, с.110-115]. Жоден політичний режим не може дозволити собі ігнорувати ставлення до нього підвладного населення. А ставлення людей до політики, до владних структур – це і є та реальність, яка стоїть за поняттям «політична культура». На відміну від політики як сфери безпосередньої дії, політична культура є сферою суспільних уявлень про світ політики й відповідних норм поведінки. Вона відображає інтереси, суспільне положення і особливості історичного розвитку відповідної соціальної спільності, нації, регіону і інших суб'єктів політичного життя. Також політична культура виступає необхідними елементами будь-якої політичної системи суспільства. Будучи відповідними різновидами суспільної свідомості й культури, що має власний предмет і механізм формування, характеризує духовну здатність людини до спеціалізованої політичної діяльності. За допомогою політичної культури особа спроможна адаптуватися у політичному просторі і здійснювати у ньому специфічні функції соціальної взаємодії, політичної участі й управління [3, ст. 223-238].

Функції політичної культури. Саме за допомогою функцій політична культура стає реально відчутною, зрозумілою, а, отже, практично значущою і досяжною. Основні функції політичної культури: визначальна; нормативно-регулююча; виховна (соціалізація); комунікативна; прогностична. Визначальна функція політичної культури – забезпечення реалізації загальнолюдських цінностей, а також класових і національних інтересів. Політична культура сприяє засвоєнню знань про політичне життя і перетворенню політичних відносин, зміцненню політичного панування класу тощо. Забезпеченню злагодженого політичного життя, політичної системи суспільства служить нормативно-регулююча функція. В політичній системі українського суспільства визначальне місце займають ідеї гуманного, демократичного суспільства – національної рівності, правової держави. Однією з найважливіших є функція виховна, або політичної соціалізації, спрямована на формування і розвиток особи як суб'єкта політичних відносин на основі цінностей і норм, відповідних інтересам і меті тих або інших класів і соціальних груп. Комунікативна функція дозволяє політичній культурі виступати засобом зв'язку громадян з політичною системою. Політична культура покликана забезпечити ідейно-політичні зв'язки

громадян між собою і державою, співробітництво всіх членів суспільства у вирішенні завдань національного відродження і соціального прогресу. Політична культура виконує також прогностичну функцію. Знання стану політичної культури класів, соціальних верств і груп населення, діяльність органів влади, дозволяє передбачати можливі варіанти їх реакції в конкретних соціально-політичних умовах і ситуаціях [4, с.196-200].

Одним з найважливіших показників політичної культури будь-якого суспільства є рівень інтересу громадян до політики. Дослідження підтверджують, що жителі України виявляють достатній інтерес до політичного життя. Сьогодні українське суспільство перебуває на етапі трансформації своєї політичної системи. Йдеться про перехід від тоталітарно-авторитарного режиму до демократичного. Цей процес охоплює всі сфери суспільного життя, зумовлює необхідність відповідної політичної культури, від якої насамперед залежать характер і напрями політичного процесу, стабільність і демократизм політичного режиму. Спробуємо проаналізувати, як відбувається процес становлення демократичної політичної культури в Україні. Усю політичну історію України можна уявити як картину постійного протиборства ліберальних і патріархально-традиційних цінностей: з одного боку – приватна ініціатива, потреба самоствердження індивіда у змаганні з рівними, свобода власності й працелюбність, максимальне обмеження ролі держави в суспільстві; з іншого – соборність, общинність, колективізм з одночасною схильністю до авторитаризму, потреба сильного лідера харизматичного типу. Конфліктна політична культура, сформована під впливом зазначених факторів, постійно давалася взнаки впродовж усієї української історії: різним політичним силам не вистачало толерантності, політичної етики, злагоди. Адже діалогове підґрунтя в культурі відображується безпосередньо і в культурі політичного спілкування між різними політичними силами, партіями, фракціями, соціальними групами тощо [5, с.161]. Необхідно обґрунтувати також регіональний менталітет, скажімо, мешканців Західної України, Півдня і Сходу України. На нього впливають і ще довго впливатимуть міжконфесійні проблеми. В Україні це передусім відмінності між прихильниками православ'я і греко-католиками. Греко-католики здебільшого проживають у Західній Україні, а тому особливості віросповідання підкреслюють розбіжності між Сходом і Заходом України на рівні менталітету населення цих регіонів [7].

Політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність. Чимало населення висловлює незадоволення діяльністю партій, громадських рухів та владних структур. Реакцією на це є постійні пошуки «винних» за небажаний перебіг розвитку політичній подій, пошуки внутрішніх та зовнішніх ворогів, подальша поляризація населення. Поза сумнівом, таке становище впливає на політичну культуру України, де поєднуються тоталітарні та демократичні компоненти.

Висновки. Політична культура виконує важливі функції в політичному житті суспільства, має істотний вплив на формування і функціонування політичної організації суспільства, характер політичного режиму, виборчої системи, відносин між громадянами і владою, політичну поведінку людей. Пізнання реального політичного життя суспільства неможливо без глибокого вивчення політичної культури. Це пояснюється тим, що розвиток будь-якого суспільства, його складових елементів і, насамперед, людини, здійснюється під визначальним впливом культури. Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема орієнтація на харизматичних лідерів, етатизм, патерналізм, підпорядкованість церкви державі.

Література

1. Подмазко Є. *Концептуальні основи політичної культури як наукової теорії // Політичний менеджмент. – 2015. – № 1. – С. 108–114.*
2. *Політологія. Підручник для студентів вузів / За ред. О.В.Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К.: Академія, 2013. – 368 с.*
3. *Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. – К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2014. – 406 с*
Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. – К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2014. – 406 с.

4. Політологія: Навчальний посібник / Щедрова Г. П., Барановський Ф. В., Карчевська О. В., Мазур О. Г., Михайловская О. Г., - Луганськ: Вид-во СЛУІм. В.Даля, 2011. – 304 с.
5. Політична культура в Україні. Дихронний вимір. В. В. Серета // Вісник Львівського університету. – 2014. – № 8.
6. Особливості політичної культури сучасної України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.com>
7. Сучасна політична культура в Україні та проблеми її становлення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture>
8. Рудакевич, О. Політична культура України: руйнація та шляхи відродження / О.Рудакевич // Розбудова держави. – 1995. – № 1. – С.15–20.
9. Рудакевич, О. Взаємозв'язок національної ідентичності і культури в націєтворчому процесі / О.Рудакевич // Грані : [наук.-теорет. громад.-політ. альманах]. – 2010. – № 2. – С. 155–159.
10. Рудакевич, О. Функції національної політичної культури: теоретико-методологічний аспект / О.Рудакевич // Сучасна українська політика. – 2011. – Вип. 22. – С. 117–126.
11. Рудакевич О. Особливості інституційних компонентів сучасної української політичної культури / О.Рудакевич // Грані. Науково-теоретичний громадсько-політичний альманах. – 2009. – № 3. – С. 131–136.